

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Кафедра гуманітарних дисциплін та соціальної роботи

Гуманітарні аспекти формування особистості

Матеріали
VII Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції
від 29 травня 2019 р.

Львів – 2019

УДК 316.4.05: 009. 37.032

Г 93

**“Гуманітарні аспекти формування особистості”
(V ;2019 ; Львів)**

Матеріали VII Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції “Гуманітарні аспекти формування особистості”, 29 травня 2019 р.; [за заг. ред.: Нагірняка М.Я.]. – Львів : ЛДУ БЖД, 2019. – 151 с.

Рецензенти:

Кашуба М.В.,	доктор філософських наук, професор
Сухий О.М.,	доктор історичних наук, професор
Шуневич Б.І.,	доктор педагогічних наук, професор

Відповідальний редактор: Нагірняк М.Я., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін та соціальної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

До збірника увійшли статті, підготовлені учасниками VII Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції “Гуманітарні аспекти формування особистості”. Розглянуто дискусійні питання з проблем викладання гуманітарних наук у навчальних закладах технічного спрямування, методологічні засади діяльності науково-педагогічних працівників на сучасному етапі розвитку суспільства, проаналізовано їх вплив на становлення світоглядних позицій молоді людини, висвітлено мовний, психологічний, педагогічний, правовий, політичний, екологічний, етичний та естетичний аспекти підготовки фахівця ризиконебезпечних професій, досліджено роль християнської церкви у формуванні особистості.

Подано матеріали, які пропонуються читачеві та сприятимуть створенню умов для формування складових професійної компетентності і дадуть змогу формувати адекватну модель діяльності майбутнього спеціаліста

Для науковців викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх, хто цікавиться теоретичними та практичними проблемами гуманітарної сфери в Україні та світі.

Тексти надруковано в авторській редакції. За точність наведених фактів і даних відповідальність несуть автори опублікованих статей.

Рекомендовано до друку Вченою радою

Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

(Протокол № від « » травня 2019 р.)

© Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2019

© Кафедра гуманітарних дисциплін та соціальної роботи, 2019

© Нагірняк М.Я. 2019

11. Сковорода Г. С. Сад пісень: Вибрані твори. Для ст. шкіл. / Пер. М. К. Зерова, П. М. Пелеха, В. О. Шевчука; Передм., упоряд та приміт. В. В. Яременка. – К.: Веселка, 1983. – 190 с.
12. Смульсон М. Л. Интеллект / М. Л. Смульсон // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. Ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040с.
13. Спиноза Б. Этика / Б. Спиноза. Избранные произведения в 2-х т. Т. 1. Ред. В. Покровская. – М.: Гос. изд-во полит. лит-ры, 1957. – С. 359-618.
14. Спиноза Б. Письмо к Г. Г. Шуллеру, октябрь 1674 г. / Б. Спиноза. Избранные произведения в 2-х т. Т. 2. Ред. Ф. Стронгина. – М.: Гос. узд-во полит. литры, 1957. – С. 591-594.
15. Юркевич П. Д. Мир с ближними как условие христианского общежития / П. Д. Юркевич. Философские произведения. – М.: Изд-во «Правда», 1990. – С. 351-357.

УДК 355:261.5

Роман ВЕЛИКИЙ
Михайло НАГІРНЯК
Андрій ХАРЧУК

Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

ЦІННІСТЬ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ У ПРАВОСЛАВНІЙ ВІЙСЬКОВІЙ ТРАДИЦІЇ

Ідеалом християнського життя у спільноті та світі є мир – особлива душевна настанова, яка полягає в гармонійному й належному стосунку особи до Бога, до самої себе, до інших людей та до всього творіння. Мир є одним з ключових понять Христової Благості: “Мир вам!” (Лк. 4, 36); “Мир залишаю вам, мій мир даю вам” (Ів. 14, 27). Мир між людьми невіддільно пов’язаний з любов’ю до ближніх. Бо заповіді: “Не чини перелюбу”, “Не вбивай”, “Не кради”, “Не пожадай...”, і всякі інші заповіді містяться у цьому слові: “Люби твого ближнього як себе самого”

(Рим. 13, 9). Християни покликані плекати цей мир і любов на всіх рівнях суспільного життя: міжособистісному, родинному, громадському, внутрішньополітичному і міжнародному: “Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться” (Мф. 5, 9). Щоби бути миротворцем, потрібно бути наділеним сильним та сформованим характером, здатним панувати над собою [4].

Мир як настанова серця і спосіб людського співжиття є Божим задумом від початку. Миром втішалися наші прародичі в раю. Однак з гріхопадінням, яке стало плодом невдячності Богові за дар існування, люди втрачають мир як непорушну та очевидну дійсність. Наслідком гріхопадіння стає егоїзм, егоцентризм та пов’язана з цим схильність трактувати іншу людину вже не як рівну за гідністю особу, а як засіб для самореалізації, що потягло за собою виникнення всіх інших пороків. Каїн вбиває із заздрощів (Бут. 4, 3-16), а Ламех – з помсти (Бут. 4, 23). Напад, насильство і вбивство входять в людську історію (Бут. 6, 11), природне розуміння гідності людини і недоторканності людського життя затьмарюється настільки, що Бог змушений дати людині виразну заповідь: “Не вбивай!” (Вих. 20, 13).

Через те, що гріх Каїна увійшов у світ, виникла потреба від нього захищатися. Потреба захисту себе чи іншої людини від нападу та насильства впливає з цінності людського життя та людської гідності. Захищаючи себе чи інших, ми не дозволяємо гріхові насильства чи вбивства здійснитися у світі, а нападникові – порушити заповідь: “Не вбивай!”. Особливий обов’язок захисту маємо по відношенню до слабких і беззахисних, а також до осіб, пов’язаних з нами кровною спорідненістю.

Геройська самопожертва у значенні відмови від захисту і віддання власного життя за християнську віру, за інших людей чи за благородні принципи і переконання має сенс там, де для цього є вагома ситуація. Тоді вона стає свідченням. Таке свідчення завжди є лише моральним

запрошенням, а не вимогою (тобто, до такого кроку ніхто не зобов'язаний, а лише може його великодушно здійснити). Коли ситуація не є такою ваговою, відмова від самозахисту чи захисту інших (за винятком власної слабкості чи страху, що паралізує) може набрати рис “допомоги” нападникові в порушенні заповіді: “Не вбивай!” (може набрати рис так званого “чужого гріха”) [4].

Захист повинен бути співмірний з загрозою: його метою повинно бути відвернення нападу та достатнє знешкодження нападника, а не нанесення йому тілесних ушкоджень, і тим більше – не вбивство. Нанесення нападникові тілесних ушкоджень повинно розглядатися як неминучий, однак не прямо бажаний наслідок захисту, воно повинно бути мінімальним. Якщо можливо захиститись, не вбиваючи нападника, християнин повинен виявити милосердя і залишити йому життя (смертельне добивання вже знешкодженого нападника не дозволяється!), однак якщо існує серйозна загроза власному життю чи життю особи, супроти якої вчинено напад (а також загроза гідності особи, наприклад, у випадку сексуального насильства), а інший захист неможливий, то допускається вбивство нападника як крайній спосіб оборони. Особа, яка захищається, не порушує в такому випадку Божої заповіді: “Не вбивай!”. Як засіб для захисту може використовуватися зброя. Володіння зброєю та її використання накладає на християнина підвищену відповідальність і вимагає особливого володіння собою, оскільки таїть в собі небезпеку легкого перевищення меж необхідної оборони і переходу від захисту до агресії. Особиста зброя є неморальною тоді, коли за своїм задумом чи конструкцією передбачає спричинення тілесних ушкоджень чи страждань більших, ніж це потрібно для знешкодження нападника.

Все сказане досі про індивідуальний захист, чинне також і стосовно суспільного захисту. Обов'язок захисту своїх рідних і близьких, який в кінцевому результаті виводиться із заповіді:

“Шануй батька твого і матір твою, щоб тобі було добре і щоб продовжилися дні твої на землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі” (Вих. 20, 12), а в ширшому розумінні – співгромадян, поєднаних з нами спільною мовою, культурою та територією проживання, що її Бог дає кожному народові, виражається в понятті справедливої війни, тобто війни для захисту Батьківщини чи виправданого збройного опору проти гніту несправедливої державної влади. Справедливою може бути й війна, спрямована на захист іншого народу, що зазнав агресії чи страждає від тиранії. Збройна чи інша участь в такій війні є чесною і героїчною: “Немає більше від тієї любови, як хто душу свою покладе за друзів своїх” (Ін. 15, 13). Слова Ісуса Христа: “Бо всі, хто візьме меч, від меча і загинуть” (Мф. 26, 52) стосуються в першу чергу агресорів і тиранів, і “меч”, від якого вони загинуть, в руках захисників – воїнів-учасників справедливої війни. Вимога Спасителя: “Любіть ворогів ваших” (Мф. 5, 44) не виключає потреби і можливості збройного захисту від них, однак, як і у випадку індивідуального захисту, вимагає не перевищувати меж необхідної оборони і гуманно ставитися до військовополонених, поранених та цивільного населення ворожої країни.

Сучасні армії володіють різними видами озброєнь, використання яких передбачає спеціальну підготовку та узгоджену колективну діяльність військових. Звичайно це озброєння сильної руйнівної дії, здатні при одиничному використанні знищувати великі кількості ворожого війська. Їх моральна оцінка та моральна відповідальність за їхнє застосування залежить від того, наскільки вибірково вони можуть діяти, тобто, якщо їх застосовують проти військових формувань, то наскільки безпечним при цьому може бути цивільне населення, яке не бере участі у військових діях. Основну моральну відповідальність за наслідки дії таких озброєнь несуть ті, хто віддає наказ про їх застосування, однак морально відповідальними є також і рядові військові,

які обслуговують ці озброєння: відмова виконати злочинний наказ є формою християнського героїзму.

Прагнучи до встановлення миру в міжнародному та внутрішньополітичному вимірах, християни повинні пам'ятати, що мир не може бути самоціллю. Він є наслідком моральної доброти громадян і політиків, а також засобом – базовими умовами для розквіту культурного, релігійного та суспільного життя. Не можна прагнути “миру за всяку ціну”, входячи в хибні компроміси та нехтуючи основними християнськими та загальнолюдськими цінностями [4].

Питання миру тісно пов'язане з питанням війни. Війна – одне з найбільш спірних та найскладніших питань у богослов'ї. Християни теж по-різному відносяться до питання збройного захисту людини, держави. Можна стверджувати, що Церква не може толерантно відноситися до війни, бо війна поєднується з жорстокістю, озлобленням, кровопролиттям та різними жахами, а християнство – релігія миру, любові, милосердя, прощення і т.д. Війна, таким чином суперечить самій сутності християнства [5].

Проте, незалежно від того, війни стали визначальною характеристикою людського життя.

Впродовж останніх семи тисяч років мирний час був лише нестійкою паузою між війнами. Так, тільки за останні 3600 років на земній кулі відбулося 14 тисяч війн, у тому числі 3500 великих, з яких понад 2 тисячі велось в Європі. За цей час загалом тільки 292 роки пройшли без воєн. Військові конфлікти забрали понад мільярд людських життів. Крім цього, у 150 регіональних і локальних війнах після Другої світової війни, загальна тривалість яких складає понад 500 років, було знищено понад 20 мільйонів людей, тобто вдвічі більше, ніж за час Першої світової війни [2].

Війна є фізичним проявом прихованої духовної недуги людства – братовбивчої ненависті (Бут. 4, 3-12). Війни супроводжували всю історію людства після гріхопадіння, і, як стверджує Святе Письмо, будуть супроводжувати і

дальше. Про це свідчить і Апокаліпсис, розказуючи про останню битву сил добра і зла біля гори Армагеддон (Откр. 16, 16). Земні війни породжені гординою і протиставленням волі Божій. Війна є злом, причиною котрого, як і зла в людині взагалі, – є гріховне зловживання Богом даної свободи, “бо від серця виходять злі помисли, вбивства, перелюбства, любодіяння, злодійства, лжесвідчення, хула” (Мф. 15, 19).

У Старому Заповіті йдеться про те, що Богообраний Ізраїль вів часті війни з сусідніми народами, люди неєврейської національності вважалися поганями і, відповідно на них ця заповідь не поширювалася. “Всьому свій час, і час усякій речі під небом: час народжуватися, і час помирати; час насаджувати, і час виривати посаджене; час убивати. І час лікувати; час руйнувати, і час будувати; час плакати і час сміятися; час ремствувати, і час танцювати; час розкидати каміння, і час збирати каміння; час обіймати, і час ухилятися від обіймів; час шукати, і час втрачати; ... час убивати, і час лікувати; час руйнувати й час будувати; час війни, і час миру” (Еккл. 3, 1-8). Відповідно до закону кожен юдей повинен був носити зброю (Чис. 1, 3; 26, 2). Очевидно, війни вважалися необхідними та справедливими. Тому неможливо говорити про заборону війни старозавітним вченням.

Ісус Христос на Оливній горі говорить своїм учням про дні, які будуть передувати Другому Пришествю: “Також почуєте про війни і чутки про війни. Глядіть, не жахайтесь, бо належить усьому тому бути, та це ще не кінець. Постає бо народ на народ, і царство на царство” (Мф. 24, 6-7).

Спаситель сказав також: всі, що взяли меча, від меча загинуть (Мф. 26, 52). Дані слова направлені на застереження тільки тому, хто перший підніме меча на іншого. Ці слова потім часто повторював святий Олександр Невський. Позаяк святість Олександра Невського сумніву не піддається, ми можемо зробити висновок, що він саме й був тим мечем, від якого гинули агресори, що прийшли. У Святому Писанні

немає безумовної та прямої заборони вживати меча в земному житті. Коли від християн вимагають припинити бойові дії як такі, треба згадати, що Христос каже: “Не думайте, що Я прийшов принести мир на землю; не мир прийшов Я принести, а меч” (Мф. 10, 34) і на Таємній Вечері: “Але тепер, хто має мішок, нехай візьме, також і торбу, а в кого немає, нехай продасть одяг свій і купить меч...Вони сказали: Господи, ось тут два мечі. Він сказав їм: Досить!” (Лк. 22, 36-38). У Святому Писанні сказано, що війни не припиняться до Другого Пришестя Христа, коли Він очистить землю від усякого зла (Одкр. 19), яке є причиною воєн, голоду, хвороб і всіх нещасть [3].

“Хто візьме меч, від меча й загине” (Мф. 26, 52), – у цих словах Спасителя знаходить виправдання ідея справедливої війни. З християнської точки зору, поняття моральної правди в міжнародних відносинах повинно спиратися на такі основні принципи: любов до своїх ближніх, свого народу і Батьківщини; розуміння потреб інших народів; переконання в тому, що служити на благо свого народу аморальними засобами неможливо. Ці три принципи визначили моральні межі війни, що були вироблені християнським світом ще у Середньовіччя, коли люди намагалися приборкати стихію військового насильства.

У західній християнській традиції при визначенні справедливості війни звичайно наводять ряд чинників, що обумовлюють допустимість її початку на своїй або чужій території. До їхнього числа можна віднести такі:

- війну варто оголошувати заради відновлення справедливості;
- війну має право оголосити тільки законна влада;
- право на використання сили повинно належати не окремим особам або групам осіб, а легітимним представникам цивільної влади;

- війна може бути оголошена тільки після того, як будуть вичерпані всі мирні засоби для ведення переговорів із протилежною стороною і відновлення вихідної ситуації;
- війну варто оголошувати тільки в тому випадку, коли є цілком обґрунтовані сподівання на досягнення поставлених цілей;
- плановані військові втрати і руйнації повинні відповідати ситуації і цілям війни (принцип пропорційності засобів);
- під час війни необхідно забезпечити захист цивільного населення від прямих військових дій;
- війну можна виправдати тільки прагненням відновити мир і порядок.

Одним з критеріїв, за якими можна судити про правоту або неправоту воюючих сторін, є метод ведення війни, а також ставлення до полонених і мирного населення супротивника, особливо дітей, жінок, людей похилого віку. Війна повинна вестися “з гнівом праведним”, але не зі злобою, ненаситністю, похиттю і іншими породженнями пекла. Найбільш православну оцінку війни як подвигу або, навпаки, розбою можна зробити, лише виходячи з аналізу морального стану тих, хто воює. “Не радій смерті людини, хоча би вона була найбільш ворожою тобі: пам’ятай, що усі ми помremo”, – стверджує Святе Писання (Сир. 8, 8). Гуманне ставлення до поранених та полонених в християн базується на словах апостола Павла: “Отже, якщо ворог твій голодний, нагодуй його; якщо хоче напитися, дай напитися йому; бо, роблячи це, ти збереш йому на голову палаюче вугілля. Не бувай переможений злом, але перемагай зло добром” (Рим. 12, 20-21).

Ще більш серйозним є питання права на застосування сили аж до позбавлення людини життя. Бо той, хто вбиває, постає у положенні володаря людського життя: він узурпує собі те, що у владі Божій. Вбивство є актом найвищої гордині. Той, хто вбиває, переступає останню межу і входить

у зону вседозволеності. Ось чому дуже важливо, щоб війна відповідала принципам християнської справедливості [2].

Щоб зупинити ворогів потрібні адекватні заходи. Зло, що твориться за допомогою зброї лише зброєю може бути зупинено, де не вистачає любові, повинен діяти закон, який даний: “не для праведника, а для беззаконних і непокірних, нечестивих і грішників, неправедних і нечистих, для кривдників батька і матері, для людиновбивць, для блудників, мужоложців. Не правдомовців, клятвопорушників та для всіх, що противляться здоровому вченню” (1 Тим. 1, 9-11).

Впродовж всього свого існування Церква неодноразово висловлювала своє ставлення до збройного насильства, вбивств, висуваючи ідею “справедливої війни”.

Ще святий Ісидор Пелусіотський († 440 році) встановив чітку відмінність між застосуванням зброї з приватних випадків і застосування зброї в силу виконання службових обов’язків: у першому випадку – це злочин, а у другому – необхідність. Позиція Церкви стосовно застосування зброї і війни аргументовано висвітлена у богословських працях святителя Амвросія Медіоланського (339-397 рр.) [8] та блаженного Августина (354-430 рр.) [1].

Амвросій, осуджуючи насильство і людиновбивство, виправдовує будь-які дії держави, спрямовані на самозбереження. Так само Амвросій виправдовує ту війну, яка відновлює порушену справедливість, стверджуючи, що й війни бувають такі, які було б несправедливо не вести. Визначення праведності чи неправедності війни він покладає на Церкву – вмістилище і мірило справедливості. Подібне вчення не лише примушувало християнина брати участь у війні, яка за рішенням Церкви вважалась справедливою, але й наділяло саму Церкву правом вирішувати питання війни і миру. Варто наголосити, що Амвросій у своєму вченні про війну основний наголос робить, все ж таки, на проблемі збереження миру, згідно із законом справедливості. Якщо війна, вважав він, сприяє встановленню миру, то така війна

справедлива. Таким чином, справедлива війна зовнішня, яка ведеться заради порятунку Вітчизни від варварів-агресорів. Справедливою є й війна громадянська, яка рятує суспільство від “розбійників [8].

Блаженний Августин розвинув межі розуміння війни як суспільного явища, відводячи їй певне місце в реалізації Божого задуму – будівництві Граду Божого і знищення чи захисту від граду диявола.

Якщо узагальнити основні положення блаж. Августина, що стосуються війни, то можемо зробити ряд часткових висновків:

- війна виникає внаслідок людських гріхів і пороків;
- війна є засобом вирішення земних завдань і справ;
- несправедлива перемога збільшує нещастя, в той час, як справедлива перемога – дар Божий і благо;
- справедливість розуміється як подолання пороків суспільного буття;
- війна, таким чином, сприяє “очищенню” людської історії [1].

Він не розглядає питання щодо доцільності війни. Він просто констатує, що війна повинна бути справедливою. В свою чергу “справедлива війна” – це характеристика лише щодо оборонної війни.

Наступник його ідей – Фома Аквінський, що продовжив розробку вимог щодо законності війни, в своїй роботі “Сума теології” взагалі розташовує війну в параграфі “Недостача милосердя”. “Ангельський доктор” висуває три умови законності застосування збройної сили:

- війну має оголосити керівництво держави;
- для оголошення війни мусить існувати справедлива причина;
- метою війни мусить бути справедливий намір [5].

Християнський гуманізм епохи Відродження також сказав своє слово в цій проблематиці. Іспанський теолог Франциско де Віторія, якого вважають основоположником

міжнародного права, виступаючи в університеті міста Саламанки в 1539 році подав правила, якими слід керуватися перед тим як розпочинати війну.

Правило перше: коли правитель має право розпочати війну, його перший обов'язок – не шукати приводів і причин для війни, а навпаки – жити в мирі з усіма, наскільки це можливо, як наказував святий Петро (Рим. 12, 18). Він повинен пам'ятати, що інші люди – це є наші ближні, яких ми повинні любити, як самих себе, і що всі ми маємо єдиного Господа, перед судом якого постанемо. Шукати причин – і радіти, якщо вони знайшлися – щоб вбивати людей, яких створив Бог і заради яких вмер Христос, – це є останнім ступенем мерзенності. Тільки під тиском необхідності проти свого бажання можна відважитись на війну як на крайній засіб.

Правило друге: якщо справедливість причин війни очевидна, треба її вести не задля знищення нації, проти якої ведеться війна, а тільки для відстоювання своїх прав, захисту своєї Батьківщини і своєї держави і для того, щоб мир і безпека були результатами цієї війни.

Правило третє: коли війна закінчена і отримана перемога, її результатами треба користуватись з християнською помірністю і виваженістю. Переможець повинен усвідомлювати, що він є суддею між двома державами: одна і них є потерпілою, а друга – несправедливість вчинила. Суддею не в розумінні того, хто звинувачує, але арбітра, який повинен винести вирок, що міг би деякою мірою задовольнити переможену державу [3].

Та найповніше відношення церкви до війни було висловлено в часі Другого Ватиканського Собору і (найшло своє відображення в Душпастирській Конституції “Про церкву в сучасному світі”. Собор наголосив, що доки існуватиме загроза війни і не буде відповідної міжнародної влади наділеною ефективною силою не можна буде, відмовити урядам у праві на слухну оборону, якщо, будуть вичерпані всі засоби до замирення. Тому до правителів

держав і тих, що несуть часткову відповідальність за публічні справи, належить також обов'язок дбати про добробут доручених їм народів і ладнати такі важливі справи з великою відповідальністю. Але одна справа вести військові акції для слушної оборони народу, а інша – бажати підкорювати собі чужі нації. “Жодна воєнна потуга не вчиняє правосильним її мілітарного чи політичного вжитку” [5].

Таким чином, проблема війни завжди йде поруч з проблемою миру. Визнаючи війну злом, Церква усе ж не забороняє брати участь у бойових діях, якщо мова йде про захист ближніх та відновлення порушеної справедливості. Тоді війна вважається хоча і небажаним, але вимушеним засобом.

Мир же розглядається Православною Церквою як дарунок Божої любові. А сутність християнства полягає в діючій, жертвній любові до Бога та ближніх, відповідно до слів Спасителя: “Немає більше від тієї любові, як хто душу свою покладе за друзів своїх” (Ін. 15, 13). Вселяючи воїнам сміливість і мужність, слово Боже вчить: “У любові немає страху, але довершена любов проганяє страх, бо страх має муку. Той, хто боїться, не довершений у любові” (1 Ін. 4, 18) [3].

Мир у Новому Завіті – це нормальний благодатний стан людської душі, звільненої від рабства гріха. Стан примиреності з Богом є нормальним станом творіння, “тому що Бог не є Бог безладу, а миру” (1 Кор. 14, 33). Кожен християнин повинен прагнути миру незалежно від часу і умов життя. Мир варто зберігати і зігрівати (2 Тим. 1, 6), а тому миротворчість є однією з чеснот християнина і завданням усієї Церкви Христової: “Якщо можливо і залежить від вас, перебувайте в мирі з усіма людьми” (Рим. 12, 18); намагайтеся “зберігати єдність духу в союзі миру” (Єф. 4, 3). Новозавітний заклик до миротворчості спирається на особистий приклад Спасителя і Його вчення. І якщо заповіді про неспротив злому (Мф. 5, 39), любові до

ворогів (Мф. 5, 44) і прощення (Мф. 6, 14-15) звернені насамперед до особистості, то заповідь про миротворчість – “Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться” (Мф. 5, 9) – має безпосереднє відношення до проблеми суспільного миру [1].

Підводячи підсумок вищесказаному, слід зауважити, що коли Церква говорила про війну, і коли вона боролась за мир – її основною метою було обмежити збройне насильство, а не пояснити війну чи мир. Тому священник, який виконує своє служіння у війську або серед військових, фактом своєї присутності здійснює більше ніж просто освячення військової служби.

Список використаних джерел

1. Августин Аврелий (Блаженный). Творения / С.И. Еремеев (сост. и подгот. текста к печати) / О граде Божием. – Т. 3, кн. 1-13; Т. 4, кн. 14-22. – СПб.: Алетейя, 1998.
2. Августин., архієп. Православний погляд на війну і мир. Виступ на Міжнародній конференції “Православні духовні цінності і сучасність”. – МАУП, Міжнародний підготовчий інститут ім. А. Акаєва, м. Київ, 21 березня 2003 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archiv.orthodox.org.ua/page-277>.
3. Ананьєв Д. Війна у християнському розумінні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://partizan.net.ua/index>.
4. Гусак П. Війна, мир і самозахист з християнського погляду // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bohoslov.org.ua>.
5. Коханчук Р.М. Душпастирська опіка військових / Видання 2-ге розширене і доповнене. – К., 2004. – С. 7.
6. Орлов С. Армія і релігія: досвід, проблеми, напрями співробітництва // Тези науково-практичної конференції “Національна свідомість за умов державотворення”. – Львів: ВВП ДУ “Львівська політехніка”, 1994. – С. 78-82.
7. Садов’як Д. прот. Погляд на військову службу через призму християнського світобачення // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kievpatrarmy.org.ua/statti/001>.
8. Св. Амвросій єпископ Медиоланський. Об обязанностях священнослужителей / Перевод Гр. Прохорова под ред. проф. Л. Писарева. – Москва-Рига: “Благовест”, 1995.

ЗМІСТ

Передмова.....	3
<i>Кривачук Людмила</i> , Захист прав дітей: генезис розвитку та правові механізми.....	5
<i>Балицька В., Ярицька Л.</i> До питання екологічних наслідків деяких фізичних застосувань.....	12
<i>Бартіш О., Костишин Е.</i> Формування іміджу в соціальній роботі.....	20
<i>Березяк К., Дрогобицька І.</i> Адикція як психологічне явище сучасного суспільства та фактори її поширення.....	26
<i>Бужанська М.</i> Роль безпеки життєдіяльності у формуванні культури безпеки людини.....	43
<i>Васянович Г., Грицанюк В., Міщенко О.</i> Свобода як головна умова творчого розвитку особистості: філософсько-педагогічний контекст.....	48
<i>Великий Р., Нагірняк М., Харчук А.</i> Цінність людського життя у православній військовій традиції.....	61
<i>Гембара Т.</i> Вплив на екологічну свідомість, як складової екологічної психології, розвитку водневої енергетики.....	74
<i>Козел І., Березяк К.</i> Кризова сім'я як соціально вразлива категорія населення.....	85
<i>Коструліна Ю.</i> Вплив психологічних особливостей студента-психолога на інтерпретування міміки оточуючих.....	93
<i>Лабач М.</i> Формування естетичних почуттів як важлива педагогічна проблема сучасної вищої школи.....	106